

TUTUKLULAR CEZAEVİNDE, PEKİ YAKINLARI?¹

CEZAEVİ DUVARININ DIŞINDA KALANLAR

Burcu Tokat

Cezaevinin dört duvarı arasında kalan “içeridekiler” içeriden bize mektuplarını, seslerini o duvarların önündeki “dışarıdakiler”le ulaştırıyor. Peki, bu duvarın önünde bekleyen “dışarıdakiler”in, tutuklu yakınlarının hayatlarında neler değişmişti? Bu sorunun cevabını bulmak üzere *Feminist Yaklaşımlar* dergisi olarak 8 Haziran’da Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi’nin görüş gününe gittik. Anneleri tutuklanmış üniversite ve lise öğrencisi iki kadın, kız kardeşi tutuklanmış on sekiz yaşında bir genç kadın ve annesi, annesi tutuklanmış yirmi üç yaşında bir genç erkek ve iki arkadaşını görmeye gelen aktivist bir kadınla sohbet ettik.

Bakırköy Meydanı’ndan Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi’ne gitmek üzere bir taksiye bindik. Koskoca otoyollardan, hızlı arabaların arasından geçtik, üniversitelerin dil okulları, alışveriş merkezleri derken aniden bir sapaktan döndük, sanki yüzümüzü duvara çarptık. Yol yoktu, ama duvar da inatçı. Yol yükseldikçe o da yükseliyor, dikenli teller gökyüzüne daha da yaklaşıyordu. Hem ıssız hem de kalabalık olan o duvarın önünde, tutukevinin kahverengi demir kapısının az gerisinde arabadan indik. Büyük demir kapının önünde bekleyen bir topluluk vardı ama çoğunluk, cezaevi kompleksinin hemen karşısında bulunan ve rengi, biçimi itibariyle (büyük demir kapı açıldıkça görebildiğim kadarıyla) içerideki yapılara benzeyen küçük bir kantinde oturuyordu. O kocaman duvarın arkasında hepsinin annesi, anneannesi, kızı, babaannesi vardı. Duvar ve demir kapı “içeridekiler” ve “dışarıdakiler”i birbirinden ayırırken, dışarıdakiler nasıl dışarıda kalabiliyordu? Tutuklu yakınlarının hayatlarında neler oluyordu? Bir anda hayatlarının en önemli parçalarından koparılan bu insanların yaşamlarında neler, nasıl değişmişti? Tutuklu yakınlarından birinin de söylediği gibi,

Zaten biri cezaevine girdiğinde, siz sadece cezaevine giren kişiyi mahkûm etmiyorsunuz, bir zarar var, ailemin zarar gördüğünü düşünüyorum [...] bu durumda sadece cezaevindeki insan zarar görmüyor. Dolaylı yoldan bu insanların hepsi etkileniyor.

Cezaevinin etrafındaki kalabalığı tasvir etmek oldukça güç. Belli bir yaş aralığı vermek mümkün değil. Biz çalışan genç bir erkek ve biri lise, biri üniversite öğrencisi, biri de çalışan üç kadın ve bir de aktivist kadınla konuşma fırsatı bulduk. Tutuklu yakınlarından biri bu yaş

aralığının genişliğini üç kuşağın nasıl cezaevi koşullarına ve kapılarına hapsedildiğini anlatarak vurguluyor:

Burada en çarpıcı olan şu: İçeride de üç kuşak yatıyor. Dışarıda da üç kuşak var. İçeride on sekiz-yirmi yaş arası çok genç var, daha orta yaş ve altmış yaşında anneanneler babaanneler de var. Görüşlere torunlar da geliyor. [...] İçeride ve dışarıda üç kuşak var. Annesini ziyarete gelen genç kadınlar var. On sekiz-yirmi yaşında, hatta daha küçük. Lisede okuyanlar annelerini ziyarete geliyorlar. Eşler geliyor. Şunu da belirteyim eşler çok sadık...

Ardından durumu 12 Eylül'le kıyaslayarak şöyle söylüyor:

12 Eylül'le kıyasladığımda şunu görüyorum. O zaman içeridekilerin yaş ortalamasıyla dışarıdakilerin yaş ortalaması birbirlerine benzerdi. Yirmi-otuz yaş arası gençler ve kırk-elli yaş arası anneler babalardı. Şimdi hem içeride yatanlar hem dışarıda bekleyenler açısından yaş durumu çok çeşitli. Ama hayat hikâyeleri çok farklı değil tabii ki. Burada olanların çoğu göçle gelen aileler. Hepsi bir “yer”li yani. Çocuklar da burada doğup büyüseler de çoğu göç çocukları. Son yirmi yıldır çoğu İstanbullu. BDP yöneticiliği yapanlar...

Cezaevi kantini oldukça canlı. Politik meseleler konuşuluyor. Aynı tutuklu yakını “Burası politikanın da günlük meselelerin de tartışıldığı bir yer oluyor” diyor. Ayrıca herkesin yüzünde bir gülümseme, çoğu tutuklu yakını gülüyor. Bize hikâyelerini anlatırlarken de gülümsemelerinden ödün vermiyorlar. Tutuklu yakınları da tutuklular için aynısını söylüyor.

Biz her dışarı çıktığımızda diyoruz ki “Onlar bizden daha moralli.” Her zaman güzel karşılaşıyoruz. Politik olarak neden orada olduklarını bildikleri için bu durumla çok barışıklar. Bireysel olarak benim şu durumum var demiyorlar. Genel bir konsept olduğunu bildikleri için...

Belki tutuklu yakınlarının gülümsemesi de bu “genel konsept”in bir parçasıdır.

Cezaevi Kapısından Giriş

Cezaevlerinde tutuklular yönetmelikte² belirtilen akrabalarıyla ve seçecekleri üç “yakın”la (akraba olmayan kişiler) görüşebiliyorlar. Fakat hem açık hem de kapalı görüşlerde ancak altı

ziyaretçiyle görüşülebiliyor. Dolayısıyla kalabalık aileler dönüşümlü gelmek zorunda kalıyor. Tutuklular ziyaretçileri olarak belirledikleri üç yakını ise değiştiremiyorlar. Her ne kadar yönetmelikte zorunlu hâllerde bu üç yakının değiştirilebileceği yazsa da anlatılar hiç de öyle söylemiyor:

İlk tutuklandıkları zaman, bir ay gibi bir süre veriliyor, o sürede [tutuklular] üç isim vermek zorundalar. Ama o ismin zorluğu şu: Değiştirmiyorlar. Ömür boyu neredeyse o üç isim gelebiliyor. Ama arkadaşların durumu değişebiliyor. Başka bir şehre gidebiliyor. Bunlar mazeret sayılmıyor.

Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nin görüş günü cuma. Bizim gittiğimiz hafta da tesadüfen açık görüş günüydü. Görüşlerin belli saat aralıkları var. Bir günde dört saat aralığı belirlenmiş ve tutuklu yakınları bu saatlere göre, sabah iki grup öğlen iki grup olmak üzere, cezaevi kapısından içeri alınıyorlar. Tutuklu yakınlarını kapının ardında nelerin karşıladığını bir tutuklu yakını şöyle anlattı:

Buradan gidiyorsun, bir saat o işlemler sürüyor. Tek tek hepimizin her yeri aranıyor. TC kimlik numaraları alınıyor. Buradan girdikten sonra uzun kuyruklar var. Önce üst aramasından geçiyoruz. Kimliğimizi veriyoruz. Ben şuna geldim, şu koğuştaki diye. Sonra tek tek o kimlikler işleniyor. Ondan sonra göz kaydı alınıyor. O göz kaydı kapı açmaya yarıyor. Ondan sonra bir X-Ray cihazından geçiyoruz. Sonra görüş yapacağımız binaya gidiyoruz. İlk aramaların yapıldığı binadan çıkıp ikinci binaya gidiyoruz. İkinci binada tekrar X-Ray cihazından geçiyoruz. Ayakkabılarımızı çıkarıyoruz. Eğer ötmeyen kapalı görüşte ayakkabı çıkmıyor. Ondan sonra gidiyoruz, tekrar üst araması. Yani iki X-Ray cihazı, iki üst aramasından geçiyoruz. Demir bir kapı var. O kapının açılabilmesi için gözümüzü tekrar okutuyoruz. Kapı açılıyor, içeri giriyoruz. Bir de orada bekliyoruz.

Tüm bunlara rağmen, görüş günlerini anlatmaya başlayan herkesin ağzından anlaşmış gibi aynı kelimeler dökülüyordu: Bayram günü gibi. Peki, bu bayramı elli dakikaya sığdırılan gün gerçekten nasıl geçiyor?

Görüş

Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nde ayda bir kere açık görüş yapılabilir, diğer görüşler ise kapalı görüş. Bir tutuklu yakını açık ve kapalı görüş süreçlerini şöyle anlattı:

Kapalı görüşlerde kabinler var. Sırayla isimler okunuyor. Hangi kabine gideceğimizi söylüyorlar. Kabinlerde camların arkasından konuşuyoruz. Açık görüşlerde büyük yemekhane gibi bir şey var, herkes bir arada. Çok gürültülü oluyor. Çok kalabalık oluyor. Kapalı görüşlere o kadar fazla insan gelmeseydi de açık görüşlere çok kalabalık geliyor herkes. Şehir dışından da çok gelen oluyor açık görüşe. Çok kalabalık oluyor ama gürültülü olmasına rağmen herkese iyi geliyor.

Ve ekliyor:

İçerideyken görüş sırasında “neredeyim, neden buradayım”ı unutuyorsun. Arkadaşlarınla berabersin, çok güzel geçiyor. [...] Görüş öncesi herkes burada cıvılcıvılcı. Çok renkli oluyor.

Başka bir tutuklu yakını da “Cuma günleri çok güzel geçiyor. Bayram gibi yani cuma günleri” diyor. Zaten bayram kelimesi de yüzlerde ifadesini buluyor, çoğu tutuklu yakını gülüyor, gülümsüyor. Bu coşkuya tutuklu kadınlar da ekleniyor:

Açık görüşlerde kapı açılıp arkadaşlar geldiklerinde büyük bir alkış, zılgıt oluyor. Onlar da genellikle aktüel bir sloganla geliyorlar. 8 Mart’ta kadınlara dair, bazen tecride dair. Bilemiyorum bugün nasıl bir sloganla gelecekler. Bugün kürtaajla ilgili bir slogan atabilirler. 8 Mart’ta çok heyecanlı bir görüş yapmıştık. Hâlâ burada kadınların uçurduğu balonlar duruyordu ağaçların üzerinde. Görmüşler o balonları bazıları, bazıları görememiş ama içeride çok büyük bir heyecan yaratmış. Önemli günlerde onlar da içeride etkinlikler yapıyorlar.

Açık görüşte dokunma yasağı yok, ancak sarılabilmek veya dokunabilmek için tutuklu ve yakınları arasına konan masanın üzerinden sarılmak veya o masayı aşmak gerekiyor.

Dokunmak yasak değil ama o masanın etrafından sarılabiliyorsun. O da biraz zorluyor yani. Ama torunlar hemen pat diye atlıyorlar anneannelerin, babaannelerin yanına. Görüşlere anneler babalar da geliyor ama çocuklar yanlarına oturabiliyorlar. Onların ayrılıkları çok zor oluyor. Kısa geliyor çünkü. Normal anneanneyle babaanneyle neyi paylaşıyorlarsa onu paylaşıyor çocuklar. Zaman sınırını bilmiyorlar. Uzun uzun anlatıyorlar

“Geçen gün arkadaşım bilmem ne dedi bana” diye. Çocuklar el koyuyorlar. Ayrılıkları zor oluyor. Her çıkışta onları teskin etmeye çalışıyoruz. Ağlıyorlar, “Anneannem, babaannem gitmesin” diye. Çıkarken biz de onları oyalamaya çalışıyoruz.

Çocuklar anneannelerinden, babaannelerinden ayrılamazken genç kadınlar da başka sorunlarla yüz yüzel. Annenin tutuklu olması durumuna bir de ancak onunla paylaşılacak sırların ağırlığıyla yaşamının zorluğu ekleniyor. Bu sebeple bazen, açık görüşlerin böyle konuların konuşulması için elverişsiz oluşu sebebiyle, kapalı görüşler tercih edilir hâle gelebiliyor. Çünkü kapalı görüş gerçekten de “kapalı” olur. Anneyle paylaşılan minik sırların tüm mahremiyeti cam kafesin içine, iyice kısıtlanmış dakikalara sığdırılır.

Kapalı görüşler daha güzel bence. Neden, çünkü kapalı olduğu için ikimizin arasında, başka kimse duymuyor. Annemle sır paylaşmak için kapalı görüşler daha güzel.

Görüşten sonraysa anlatılan hep aynı.

Ayrıлып kapı kapandığında büyük bir sessizlik çöküyor. Görüş öncesi herkes burada cıvı cıvı. Çok renkli oluyor. Çıktığınızda hafif bir burukluk oluyor. Kimse bulaşmasın istiyorsunuz.

Tutuklamalardan sonra

Görüştüğümüz tutuklu yakınlarından ikisinin hariç hepsinin yakını ev baskınlarıyla içeri alınmış. Ev baskını hikâyeleri de mahkemeden alınıp götürülmeler de birbirinin aynısı. Her ikisinde de aniden verilmiş tutuklama kararları ve bir anda yalnız kalan anneler, çocuklar çıkıyor karşımıza.

Annem cebinde elli lirası, akbili ve telefonuyla çıktı. Aradan üç gün geçtikten sonra onlar bana geri döndü.

Sabah 5’te evinin basılıp annesinin götürülmesini veya mahkemeden çıkan tutuklama kararını yadırgamayan, “Zaten alışığız” diyen de var,

Burada birdenbire olan bir şey yok. Zaten bir hayat var. Zaten o evlerde hayat öyle yaşanıyor. Kadın, il yöneticiliği yapıyor. İl yöneticisi bir kadın

zaten evde her şeyi dört dörtlük yapamaz. O evdeki baba-oğul buna alışık. Annesiz sofraya oturmak, eve gelmeyişi görmek, bunlara alışıklar. Onlar için büyük, süper değişimler yok. Mesela kadıncağz içeride, baba üç çocukla dışarıda. Bunlar yepyeni şeyler değil. Evde işler paylaşılmış, kadın zaten haftanın kaç günü toplantıda, adam zaten o çocukları toplamaya alışmış, çocuklar kendi kendine iş yapmaya alışmışlar. O nedenle birdenbire çok köklü değişiklikler olmuyor. Geçmişe göre aile boyu bir politik mücadele var. Bütün aile şöyle ya da böyle politikanın içinde ve aynı siyasette. [...] O yüzden dışarıdakiler için bu durumu ruhen kaldırmak da çok zor değil. Çünkü hayat öyle kurulmuş, zaten değişmiş hayatları. Elbette bu yeni bir durum, mutlaka hayatlarına yansıyan şeyler vardır. Ama tahmin ettiğiniz kadar büyük değişiklikler yok. Var olanın biraz daha şekil değiştirmiş hâli.

hiç beklemediğini, tutuklama kararını duyunca şaşırıldığını söyleden de. Ancak tüm bu deneyimlerin birleştiği nokta herkesin mücadelenin haklılığına inanması.

Bir haber geldi, alındığını öğrendik yolda. Biz de ne oluyor bitiyor anlamadık. Bir gittik adliyenin önüne, akşam annem tutuklandı. Benim için çok büyük bir hayal kırıklığı oldu. Çok kötü bir his oldu ailecek. Ama bir zaman sonra alışıyorsun. Doğru bir mesele olduğu için, doğru bir dava olduğu için.

Bir tutuklu yakınıysa daha öncesinde hayatını hiç de buna göre planlanmış biçimde yaşamadığını, böyle bir durumu olağan karşılayacak bir hayat tempoları olmadığını; ancak annesi tutuklandıktan sonra, cezaevi kapısında beklerken durumun nasıl da sıradanlaştığını anlattı:

Bizim öyle değildi. Ama buraya geldikten sonra, bir tutuklu yakını olmanın... onu çok rahat atlattım. Burada tanıştığım tutuklu yakını aileler, zaten ailesi içeride, nişanlısı, babası, kardeşi içeride falan... Onların çok olağanıydı ve ben o çok olağanı olan insanlarla bir araya geldikten sonra benim için de olağanlaştı.

Bu olağanlık ne söylüyordu bize? Günlük hayatlar hiç mi değişmemişti?

Burada süper değişiklikler yok ama doğru tabii çok etkileniyor insanlar. Günlük hayatları çok sarsılıyor. Adam idare ediyor ama üç tane çocuk... Biri lisede öğrenci kız, diğeri üniversitede. O evde herkes meşgul. O evde yemek yapmak öncelikli değil.

Tutuklanan bir kadın, hele de bir anne olunca günlük hayat deyince akla ilk gelen bulaşık, yemek, çamaşır, temizlik oluyor. Tüm bu görevler annelerinden kızlarına miras kalıyor. Erkek görüşmecimiz kız kardeşinin annesinin işlerini devraldığını anlatırken,

Ev işlerini falan kız kardeşim yapıyor. O kendisi de çalışıyor. [...] Komşular eve geldiklerinde, mahallede bizi gördüklerinde “Karnınız aç mı?” diye soruyorlar. Anne olmayınca ilk akla gelen şey, evde yemek pişiyor mu, yemek falan... [...] Temizlik yapalım diyorlar. Halbuki evimiz temiz, kız kardeşim devamlı yapıyor işten geldikten sonra. Annemin görevini üstlendi.

aynı zamanda öğrenci de olan diğer görüşmecimiz, annesinin yokluğuyla beraber artık ev işlerinin onun sorumluluğu olduğunu söylüyor:

Tek kız olmak gerçekten çok zormuş. Evin bütün yükü var, kendime sosyal hayat pek ayıramaz oldum. Haftada bir gün dışarı çıkabiliyorum sadece. Diğer günler evin temizliği, yemeği, şuyu buyu yapıyor. Daha önce tabii ki bu kadar iş yapmıyordum, annem bana hayatta el sürdürmezdi.

Annelerin eksikliği sadece günlük ev işlerinde hissedilmiyor tabii ki. Anneler gidince kardeşlerin birbiriyle kurduğu ilişkiler farklılaşıyor, çocuklar, gençler erkenden büyüyor.

Erkeğin ekonomik, sosyal sorumluluğundan dolayı içerde olması onu rahatsız edebilir belki, evde ciddi bir boşluk yaratabilir. Ama annenin boşluğu daha farklı. Babanın yokluğu ekonomik olarak bir boşluk yaratsa da ailede, annenin içerde olması... Benim kardeşim, erkek, on yedi yaşında ama beş yaş büyüdü. Yani kadın olmayınca böyle, çok çabuk şey yapmak zorunda kalıyorsunuz. [...] Tabii ki kardeşimle bizim aramızdaki ilişki çok ciddi arttı, bambaşka bir boyut oldu, abla kardeş ilişkisi değil.

Çoğumuz için tampon bölge işlevi gören annelerin eksikliği aile içi ilişkilerin kurulma biçimini de değiştirmiş hâliyle.

[...] Regl dönemleri oluyor, kaşımı almak istiyorum, ben bunu babama söylemekten çok çekiniyorum. Gidip yengemi buluyorum, o ...'da çalışıyor. Benim okulum ...'da. ...'dan dönüşte ...'ya uğrayıp ped ve kaş parası alıyorum mesela. Kuaföre kaş bıyık için, bir de ağda için gidiyorum. Aradan iki gün geçiyor, “Baba, ben kuaföre gidiyorum” deyince, “Daha iki gün önce gitmemiş miydin, niye gidiyorsun?” diyebiliyor. Ve o da işkilleniyor, kız çocuk on altı yaşında, ne yapıyor diye geçiriyor aklından.

Annelerin tutukluluk sürecinden etkilenen bir başka durumsa okul başarısı. Bir lise öğrencisi okul başarısındaki değişimleri bize şöyle anlattı:

Cuma günü görüş olduğu için ve çarşamba günleri arayabildikleri için, çoğu zaman sadece ayda bir kere cuma günleri açık görüşlere gelebiliyorum. [...] Devamsızlığıma bayağı yansıyor, derslerimden de bayağı geri kaldım zaten. Hayatımda ilk defa zayıf getirdim, annem de mutsuz oldu bayağı. Umutlar vaat eden bir gençtim, artık zayıflar içinde yüzen bir gencim.

İçerideki genç kadınların anneleri de bu süreci başka türlü yaşıyorlar. Annelerden biri “Aklında hep orası, başka hiçbir şey düşünemiyorsun ki” derken zaten her şeyi özetliyordu. Başka bir tutuklu yakını da genç kadın tutukluların annelerine dair gözlemlerini anlattı bize.

Genç kadınların anneleri çok etkileniyorlar. Belli bir kesim için çocuk okutmak çok önemli. Bazı ailelerde standarttır. Çocuk büyür, üniversiteye gider. Ama bazı aileler için çocuğun üniversiteye gitmesi çok özeldir. Belki o çocuk ilk kez o aileden üniversiteye giden bir çocuk. Maddi zorlukları bir yana koyalım. Aldığı eğitim açısından, eğitim kalitesi, o ailenin alışkanlıkları açısından... Çocuk bütün bu zorlukları aşmış, üniversiteyi kazanmış ve içeride. Bu, anneleri çok etkiliyor. O annelerde gözlemlediğim şey çocukların arkadaşlarına çok bağlı olmaları. Mesela kızlarının arkadaşlarından biri onların evine gidip kaldığında en önemli anlattıkları mevzu bu oluyor. Arkadaşlarla özdeşleştiriyorlar herhalde. Gençlerin ailelerinin yüzü hiç gülmüyor. Biz ne kadar morallerini yükselmeye çalışsak da hiç gülmüyorlar. Çok dert ediyorlar. “Geçen hafta iyiydi, bu hafta morali mi bozuk?” diyorlar. Aslında değişik bir şey yok. Ama o hep okumaya çalışıyor, çocuğum ne yapıyor diye.

Kız kardeşi tutuklanan bir diğer tutuklu yakını da işini nasıl kaybettiğini anlattı. Evlerinin basıldığı ertesi günü polislerin, çalıştığı yere gelip işverene, kendisini işten çıkarmasını salık verdiğini söyledi. Sadece bir kişi değil tüm aile mahkûm ediliyor sözü bir kere daha karşımıza çıkıyor burada. Ailenin çalışan bir üyesini tutuklayıp sonra yine eve gelir getiren başka bir üyesini işten çıkartmak aileyi ekonomik olarak sonuna kadar zorlamaktan başka nedir ki? Üstelik de cezaevine ulaşım uzaktan gelenler için belediye otobüsü kullansalar bile oldukça masraflıyken.

Görüşe Gelmek İçin

Tutuklu yakınlarının haftalık planlarında cumanın özel bir yeri var. İşler, programlar cumaya göre ayarlanıyor, dersler cumaya göre seçiliyor, cuma günü mümkün merteye boş bırakılıyor. Görüş yaklaşık elli dakika sürse de anlatılan prosedürden geçmek, cezaevine gelmek gitmek, beklemek tutuklu yakınlarının bir gününü alıyor.

...(prosedür) biraz ağır işliyor. [...] Bütün günün gidiyor. Görüş kırk beş dakika ama bütün günün gidiyor.

Cuma işgünü olduğu için hem öğrenci hem de çalışan tutuklu yakınları cuma günlerini boşaltmak için çeşitli yöntemlere başvuruyorlar. Kimisi tanıdığının yanında çalıştığı için sorun olmadığını söylüyor,

Dayımın yanında çalışıyorum. Aile şirketi. O açıdan kötü bir şey olmadı hayatımızda.

kimiyse okulda devamsızlık hakkını sonuna kadar kullandığını ve zaman zaman rapor aldığını:

Cuma günü görüş olduğu için ve çarşamba günleri arayabildikleri için, çoğu zaman sadece ayda bir kere cuma günleri açık görüşlere gelebiliyorum. Bunu da, biraz ilginç olacak ama, yalancı rapor alarak yapıyorum çoğu zaman. Devamsızlığım bayağı yansıyor, derslerimden de bayağı geri kaldım zaten. [...] Yalancı rapor dediğim, doktora da yalan atıyorum. Bademciklerim ağrıyor deyip, rapor alıp buraya geldiğim oldu örneğin.

Üniversite öğrencisi bir tutuklu yakını da “Hayatında neler değişti?” sorusuna cezaevi önü kalabalığının “olağan hâl” yaşayışıyla uyumlu olarak şöyle cevap veriyor:

Bir şey yok, derslerimi ona göre seçtim. Kardeşim, devamsızlığı yetmediği için ayda bir açık görüşe geliyor. Çarşamba günleri de evden telefon açılıyor.

Görüş günleri tutuklu yakınları tarafından olabildiğince boş bırakılmaya çalışılıyor ama peki ya bir ailedeki tutuklu sayısı birden fazlaysa ve başka cezaevlerinde tutuluyorlarsa? Görüştüğümüz tutuklu yakınlarından birinin anlattıklarına göre annesi Bakırköy’de, babasıysa Edirne’de tutuklu olan üniversite öğrencisi bir tutuklu yakını için bu, iki görüş günü demek. Haftada bir kere il değiştirmek, değilse de annesini ve babasını sırayla, ayrı ayrı görmek demek. Karı-koca olan çiftler aynı cezaevinde kaldıkları sürece birbirlerini görebiliyorlar; fakat Bakırköy Cezaevi yalnızca kadın ve çocuk tutukevi, burada yetişkin erkek tutuklular bulunmuyor. Dolayısıyla bu genç kadının annesini ve babasını yan yana görme ihtimali sadece mahkeme salonlarında, duruşmalarda. Genç kadın, annesi ve babasını gelecek hafta içindeki duruşmada bir arada göreceğini, bu yüzden mutlu olduğunu söylüyormuş. Böylece duruşma salonları da mutluluk tasvirlerinin arasında yerini alıyor.

Dayanışma

Tutuklu yakınlarının çoğu zaten siyasi hareketlerin içinde oldukları veya bu mücadeleleri destekledikleri için çoğu zaman çevreleri de böyle kişilerden oluşuyor. Sözgelimi, okuldaki arkadaşlar zaten sol görüşlülerden seçiliyor veya oturulan mahallenin nüfus yoğunluğunu Kürtler oluşturuyor. Aileler ve arkadaşlar çoğu zaman destekçi. Elbette bu destekler, tutuklu yakınları tarafından farklı algılanıyor. Kimisi tanıdığının yanında çalıştığı için kendini mutlu hissederken ve komşularının arayıp sormasından mutlu olurken kimi de yardımları reddetmeyi, üzerindeki onca baskıya rağmen dik durduğunu kanıtlamanın nişanesi olarak görüyor.

Şöyle, arkadaş çevremde sadece yakın arkadaşlarım biliyor, ama çekindiğim için değil hiçbir şekilde. [...] Büyük ilgi var, her gün gelip yardım etmek istiyorlar falan. Haftada en az iki kere gelip yemek yapalım diyenler oluyor ama hiçbirini bir gün eve almadım. Bilmiyorum, “Kendimizi aciz göstermek istemedik” gibi de bir düşünce var.

Cezaevinin önünde tanıştığımız hiçbir tutuklu yakını, tutuklu yakını derneklerinden herhangi birine üye değildi.

[...]tutuklu yakınları dernekleriyle bir araya gelmelerine gerek yok yani. Çünkü zaten dayanışma var. Hepimiz birbirimize karşı duyarlıyız.

Tutuklu yakınlarının birbirleriyle dayanışmaları sanki cezaevi koğuşundaki tutukluların bir arada yaşamalarının bir yansıması. Kızları aynı gün gözaltına alınan ve tutuklanan iki anne cezaevine birlikte geliyor, görüşü birlikte bekliyor. “Nasıl tanıştınız?” sorusuna cevaplarıysa “Kızlarımız aynı günde alınca biz de ‘kanki’ olduk” Bölünen aileler de kendilerini cezaevi kapısında tamamlıyorlar.

Benim arkadaşım içerde, annemle beraber kalıyorlar. Onun ailesi dışarda. Biz böyle, bir ailenin yarısı içerde, yarısı dışarda; aile gibiyiz yani.

Tutuklu yakınları birbirleriyle imkânlarını da paylaşıyor. Aynı arabayla gelenler, beraber dönenler,

Dayanışma var. Sabah erkenden isim yazdırmak gerekiyor. Birbirimizin ismini yazdırıyoruz. Buradan giderken boş arabalara biniliyor. Burdan edindiğimiz arkadaşlar var. Haftaya görüş var mı, geliyor musun diye konuşmalarımız oluyor. Hafta içi cezaevine odaklı telefon görüşmelerimiz oluyor.

ya da erken gelemeyenler için kendi imkânlarını seferber edenler var.

Sabah altıda evden çıkıyorum. Burda yirmi bir tane tutuklunun ismini aldım, sabah gelmekte zorluk çekiyorlar. Onların ismini yazdırıyorum. Bir yandan yazdırdığım için ayrı bir mutluluk veriyor bana. Arabası olan var, olmayan var.

Dönerken

Biz dönerken ikinci grup içerden çıkmaya, kantinde oturan üçüncü grupsa yavaştan hazırlanmaya başlamıştı. Cezaevi deyince hep bir hüznün havası çalar ya geriden geriden, ona inat herkes gene gülerek “Hoşça kalın” dedi bize. Belki tutuklu yakınlarından birinin söylediği gibi karşılıklı bir “her şey iyi havası verme hâli”dir bu, aile içindeki hâlin aile dışına yansımasıdır. Ya da görüşmemiz bittiği hâlde bize söylemek istediklerini bir türlü bitiremeyen bir genç kadının son cümlelerinde saklıdır bu gülümsemelerin sırrı:

Bir kere bir mektubunda bana çiçek fotoğrafı yollamıştı, özel olarak kardelen çiçeği; odana as, ben buna rağmen katlanıyorum, sen de buna rağmen katlanmalısın diye.

---

¹ Tutuklu yakınlarıyla iletişim kurmamızı sağlayan Nazmiye Ülker'e, cezaevi kantininde karşılaştığımız, bizi tutuklu yakınlarıyla tanıştıran Filiz Koçali'ye ve bizlerle deneyimlerini paylaşan görüşmecilerimize teşekkür ederiz.

² "Hükümlü Ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik"
http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/um_hukumliuziyaret.pdf